

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 31 ΜΑΪΟΥ 2024
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΠΤΑ (7)**

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΕΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Θέμα Α

A1.

Πολλά είναι τα προσωπικά οφέλη των ταξιδιών, σύμφωνα με τη συγγραφέα. Ειδικότερα, αναφέρει ότι προσφέρουν, ως μέσο ψυχαγωγίας, τη δυνατότητα πνευματικής και ψυχικής εξέλιξης, ευτυχίας και σωματικής υγείας. Μάλιστα, καθίστανται αναγκαία για την απόδραση από τους ασθματικούς ρυθμούς της σύγχρονης ζωής. Παράλληλα, ενισχύουν την αυτογνωσία, παρέχουν νέες εμπειρίες κι αναζωογονούν ψυχικά τους ανθρώπους. Τέλος, όπως τονίζει η συντάκτρια, σε ένα ταξίδι μπορεί να αλληλεπιδράσει κανείς με νέους πολιτισμούς και νοοτροπίες, διευρύνοντας τους πνευματικούς του ορίζοντες.

Θέμα Β

B1.

- 1.- β.
- 2.- β.
- 3.- α.
- 4.- α.
- 5.- γ.

B2.

α. Η συντάκτρια στη δεύτερη παράγραφο («*Πολύτιμες και ανεξίτηλες... απλό ταξίδι.*») του κειμένου προτίθεται **να εξηγήσει** γιατί είναι ανεκτίμητη από κάθε άποψη η αξία των ταξιδιών και **να πείσει** για την πολύτιμη προσφορά τους. Προκειμένου **να στηρίξει- αποδείξει** την παραπάνω θέση, **αναπτύσσει την παράγραφο με τη μέθοδο της αιτιολόγησης** («*Κι αυτό, γιατί τα ταξίδια... ένα απλό ταξίδι.*»). Συγκεκριμένα, στην αρχή της παραγράφου («*Πολύτιμες και ανεξίτηλες... ανεκτίμητη.*») αναφέρεται στη συμβολή των ταξιδιών -μεταξύ και άλλων διαφορετικών πραγμάτων στη ζωή- στη χάραξη ανεξίτηλων στιγμών στη μνήμη. Στη συνέχεια, παρατίθενται **λογικά κι αξιόπιστα επιχειρήματα** που αιτιολογούν την παραπάνω θέση. Ειδικότερα, η συντάκτρια επισημαίνει πως τα ταξίδια συμβάλλουν στην ψυχική και πνευματική εξέλιξη του ανθρώπου καθώς και στην επίτευξη της ευτυχίας. Μάλιστα, συνιστούν μορφή ψυχαγωγίας που διασφαλίζει την ψυχική και

σωματική υγεία. Τέλος, η Ηλέκτρα Χατζηδημητρίου αξιοποιεί τη **λέξη- κλειδί «γιατί»** που δηλώνει αιτιολόγηση. Έτσι, ενισχύει τη θέση της αναφορικά με το γεγονός ότι τα ταξίδια αφήνουν ανεξίτηλο το αποτύπωμά τους στη μνήμη, καθιστώντας τον λόγο της σαφή, κατανοητό και πειστικό.

β.

- **έτσι ώστε (1^η παράγραφος) → δηλώνει αποτέλεσμα.** Η συντάκτρια παρουσιάζει την ευδαιμονία ως αποτέλεσμα του συνεχούς αγώνα για εύρεση των συστατικών στοιχείων της ευτυχίας.
- **Αν και (1^η παράγραφος) → δηλώνει αντίθεση/ εναντίωση.** Η συντάκτρια επισημαίνει πως παρόλο που η ευτυχία είναι κάτι υποκειμενικό, υπάρχει συμφωνία πως η ευτυχία συνίσταται σε συλλογή ξεχωριστών στιγμών.
- **ή (3^η παράγραφος) → δηλώνει διάζευξη.** Η συντάκτρια αναφέρει ότι η σύγχρονη απαιτητική καθημερινότητα είναι δεδομένη έτσι κι αλλιώς.
- **καθώς και (5^η παράγραφος) → δηλώνει προσθήκη.** Η συντάκτρια υποστηρίζει ότι τα ταξίδια συνιστούν ευκαιρία αλληλεπίδρασης μεταξύ αλλοεθνών και στη συνέχεια προσθέτει ότι συμβάλλουν στη γνώση και υιοθέτηση νέων νοοτροπιών.
- **Συμπερασματικά (7^η παράγραφος) → δηλώνει συμπέρασμα.** Η συντάκτρια συμπεραίνει, βασιζόμενη στην προηγούμενη επιχειρηματολογία της, πως τα ταξίδια είναι κάτι πολυδιάστατο κι ουσιαστικό για τον άνθρωπο.

B3.

Βασικό γνώρισμα του **Κειμένου 2** είναι ο βιωματικός του χαρακτήρας. Ένα από τα χαρακτηριστικά που επιβεβαιώνουν αυτό τον χαρακτηρισμό είναι η χρήση του **α΄ ενικού προσώπου** («*πηγαίνω*», «*συλλογίζομαι*», «*μου*») το οποίο αξιοποιείται από τον συγγραφέα, προκειμένου να αποδώσει τα προσωπικά του βιώματα κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του στην Άνω Αίγυπτο, προσδίδοντας αμεσότητα και υποκειμενικότητα στον λόγο του. Ανάλογα, ο βιωματικός χαρακτήρας αναδεικνύεται κι από τη χρήση του **α΄ πληθυντικού προσώπου** («*Μπαίνουμε*», «*Φτάσαμε*», «*μας*») που φανερώνει την καθολικότητα/ συλλογικότητα της ταξιδιωτικής εμπειρίας, καθώς ο συγγραφέας, δίχως να διαφοροποιείται, γίνεται και ο ίδιος μέτοχος αυτού του βιώματος. Παράλληλα, οι εμπειρίες του από το ταξίδι αυτό αποκτούν προσωπικό/ εξομολογητικό τόνο που τις καθιστά οικείες για τον αναγνώστη. Επιπλέον, ο βιωματικός χαρακτήρας διαφαίνεται μέσα από την ευρεία **χρήση τοπωνυμίων** («*Θήβες, στη Μεγάλη Διόσπολη, στην Εκατοντάφυλο του Ομήρου*», «*Λούξορ*», «*Καρνάκ*») τα οποία ο Ν. Καζαντζάκης μετέρχεται, για

να καταστήσει παραστατική και συνάμα αξιόπιστη την **περιγραφή** των περιοχών που επισκέφτηκε. Έτσι, μέσα από **εικόνες** («*Απέναντι τα βουνά λάμπουν γυμνά, τριανταφυλλένια, έρημα.*»), που αισθητοποιούν στον αναγνώστη την ομορφιά του τοπίου, επικοινωνεί την ταξιδιωτική του εμπειρία με τρόπο άμεσο και ζωντανό.

Σημείωση: η απάντηση είναι ενδεικτική και χρειαζόταν να αξιοποιηθούν δύο από τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά (η αναφορά στα ρηματικά πρόσωπα εκλαμβάνεται ως ένα χαρακτηριστικό).

Θέμα Γ

Γ1. Το ποιητικό υποκείμενο στο ποίημα του Κωστή Παλαμά φαίνεται ότι επιθυμεί ένα ταξίδι σε μακρινούς τόπους χωρίς επιστροφή, προκειμένου να λυτρωθεί από την έντονη συναισθηματική απογοήτευση, ίσως ερωτική. Το **α' ενικό** («*θέλω ν' αρχίσω*», «*να τραβώ*») αναδεικνύει το προσωπικό αδιέξοδο που βιώνει το ποιητικό υποκείμενο προσδίδοντας έντονα εξομολογητικό τόνο και λυρισμό στο ποίημα. Μάλιστα, ο ανυπόφορος καημός λόγω της συναισθηματικής του διάψευσης αισθητοποιείται μέσα από δύο **παρομοιώσεις** («*σα θηλιά*», «*σα φίδι*») και του προκαλεί την επιθυμία της απόδρασης. Το ταξίδι που ονειρεύεται το ποιητικό υποκείμενο λειτουργεί σα μέσο διαφυγής από την τραυματική πραγματικότητά του, γεγονός που αναδεικνύεται από την **εικόνα** της τρίτης στροφής: ένας έρημος τόπος («*πλατιά ερημιά*») όπου κυριαρχεί η εγκατάλειψη («*κλεισμένα*», «*σβησμένα*») και δεν υπάρχει χώρος για όμορφα συναισθήματα, όπως ο έρωτας («*αστέρι κανένα*», «*γυναίκα καμιά*»). Εύχεται το ταξίδι να λειτουργήσει ως σωτηρία στη βαθιά του απελπισία και ματαίωση.

Προσωπικά, εκτιμώ ότι η αντίδρασή μου θα ήταν ανάλογη με αυτή του ποιητικού υποκειμένου. Ένα ταξίδι θα μπορούσε να μου προσφέρει την κατάλληλη απόσταση από όσα με πληγώνουν, για να τα δω με πιο ξεκάθαρη ματιά και να μπορέσω να ανασυγκροτηθώ. Η γνωριμία με νέους τόπους, ανθρώπους και πολιτισμούς θα συντελούσε πιθανώς στη μεταστροφή της συναισθηματικής μου κατάστασης. Ενδεχομένως, οι νέες προσλαμβάνουσες που θα αποκόμιζα από το ταξίδι θα μου έδιναν το έναυσμα να επαναπροσδιορίσω τους στόχους μου.

Εναλλακτική προσωπική άποψη:

Προσωπικά, εκτιμώ ότι η αντίδραση του ποιητικού υποκειμένου δεν ταιριάζει στην ψυχροσύνησσή μου. Παρά τα αναμφίβολα οφέλη που θα μου προσέφερε μια νέα απόδραση, πραγματική ή νοερή, δε θα θεωρούσα αποτελεσματικό αυτό τον τρόπο διαφυγής. Θεωρώ ότι θα ήταν πιο ωφέλιμο να διαχειριστώ σε ρεαλιστική βάση τα προβλήματα και τα συναισθήματά μου, παρά να αναζητώ την πρόσκαιρη φυγή από αυτά.

Ως κειμενικοί δείκτες θα μπορούσαν επίσης να αναφερθούν:

- **επανάληψη:** «να τραβώ, να τραβώ», «χωρίς μα χωρίς τελειωμό»
- **μεταφορές:** «κόσμο τυφλό και βουβό», «πλατιά ερημιά», «να μπλέκω με κόσμο»
- **β' ενικό/ απεύθυνση:** «αγάπη, από σε να χαθώ!»
- **σημεία στίξης:** θαυμαστικό («αγάπη, από σε να χαθώ!»)
- **επιφώνημα:** «Ε!»

Θέμα Δ

Δ1.

Άρθρο → **άρα απαιτούνται:**

- Τίτλος
- Αφόρμηση από την επικαιρότητα
- Χρήση α' προσώπου ενικού και πληθυντικού, καθώς και γ' προσώπου ενικού και πληθυντικού

Ενδεικτικοί Τίτλοι:

- «Η σημασία των ταξιδιών»
- «Το “ταξιδεύειν” ως αδήριτη ανάγκη του ανθρώπου»
- «Ταξίδι: δρόμος προς την ευτυχία»

Ενδεικτικός πρόλογος:

Με αφορμή το άρθρο της Ηλέκτρας Χατζηδημητρίου που δημοσιεύτηκε στο διαδίκτυο/ **εν όψει των επικείμενων θερινών διακοπών, θεώρησα** σκόπιμη την αναφορά μου στη σημασία των ταξιδιών στο πλαίσιο της ιστοσελίδας του σχολείου μας. Είναι γεγονός ότι κάθε άνθρωπος έχει ανάγκη τον ελεύθερο χρόνο, μέσω του οποίου ανασυγκροτείται κι ανασυντάσσει τις δυνάμεις του, με τα ταξίδια να συνιστούν για τους περισσότερους έναν γόνιμο τρόπο αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου. **Μπορεί, άραγε, ο άνθρωπος μέσω του ταξιδιού να πετύχει την ψυχική του εκτόνωση κι αναζωογόνηση;**

Α' Ζητούμενο: Τα ταξίδια αποτελούν τον πλέον ενδεδειγμένο τρόπο ψυχικής εκτόνωσης κι αναζωογόνησης του κάθε ανθρώπου.

Συμφωνώ → Η προσφορά των ταξιδιών στην ψυχική εκτόνωση κι αναζωογόνηση:

- **Συνιστούν μορφή γνήσιας ψυχαγωγίας:** μέσω της αλλαγής παραστάσεων και της απόκτησης νέων εμπειριών το άτομο οδηγείται στην ψυχική ανανέωση.

- **Το άτομο δραπετεύει από την πειστική ρουτίνα** διαφεύγοντας από τους έντονους ρυθμούς ζωής στις μεγαλουπόλεις → εξασφάλιση χαλάρωσης, προσωπικής ηρεμίας και ικανοποίησης.
- **Διαφυγή από την ανιαρή κι αγχογόνο πραγματικότητα** → ψυχική αποφόρτιση κι ενίσχυση των ψυχικών αποθεμάτων του ατόμου, που επιστρέφει δυναμικά στις καθημερινές του ενασχολήσεις.
- **Απόκτηση αναμνήσεων και ιδιαίτερων εμπειριών** → κατάκτηση ευδαιμονίας και προσωπικής ολοκλήρωσης.
- **Διεύρυνση πνευματικών οριζόντων** μέσω της απόκτησης γνώσεων → πνευματική εξέλιξη του ανθρώπου, που του προσδίδει αίσθημα εσωτερικής πληρότητας.
- **Πνευματική καλλιέργεια** μέσω της εγκόλπωσης ποικίλων πολιτιστικών στοιχείων από άλλες κουλτούρες → προαγωγή της προσωπικής ανάπτυξης κι αυτογνωσίας του ατόμου.
- **Συγχρωτισμός με ανθρώπους διαφορετικής εθνικής προέλευσης** → διαμόρφωση πολυπολιτισμικής συνείδησης και κοσμοπολίτικης ιδιοσυγκρασίας που οδηγεί στη συγκρότηση πολυσχιδούς προσωπικότητας, χωρίς ρατσιστικά συμπλέγματα αλλά με ανοχή απέναντι στο διαφορετικό.

Διαφωνώ → **Πιθανές αρνητικές προεκτάσεις ενός ταξιδιού στις ακόλουθες περιπτώσεις:**

- **Η διοργάνωση ενός ταξιδιού για ορισμένους μπορεί να αποτελεί πηγή άγχους** για τη συγκέντρωση των οικονομικών πόρων που προϋποτίθενται → το άτομο οδηγείται στην υπερεργασία.
- **Το ταξίδι πιθανόν να εντείνει τον καταναλωτισμό** → αποδίδεται έμφαση στην υλιστική νοοτροπία κι όχι στη διασφάλιση της ψυχικής ισορροπίας του ανθρώπου.
- **Το άτομο εξωθείται στη μαζοποίηση**, → επιδίδεται σε μορφές νόθης ψυχαγωγίας και τυποποιημένης διασκέδασης που δεν το εκφράζουν με γνήσιο τρόπο αλλά, αντίθετα, οδηγούν στη σωματική του καταπόνηση.
- **Ο άνθρωπος δε βιώνει εσωτερική πληρότητα** και ψυχική ηρεμία, → δίνει έμφαση στο «φαίνεσθαι» έναντι του «είναι», όταν επιδιώκει την αυτοπροβολή του μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.
- **Η τυποποιημένη επίσκεψη των μνημείων** → δεν προάγεται η πνευματική και ψυχική ανάταση του ανθρώπου.
- **Η εκτόνωση και ψυχική αναζωογόνηση** → για τους ανθρώπους που χαρακτηρίζονται για την εσωστρέφεια και τη μοναχικότητά τους δεν επιτυγχάνεται μέσω των ταξιδιών.

Β΄ Ζητούμενο: Τρόποι με τους οποίους επιλέγει ο καθένας να αναζητήσει την προσωπική του ισορροπία και ηρεμία με αντίστοιχη αιτιολόγηση.

- **Ταξίδια:**
 - ➔ ψυχική ανανέωση, ξεκούραση, χαλάρωση κι εκτόνωση από το βεβαρυμένο καθημερινό πρόγραμμα,
 - ➔ κατάκτηση εμπειριών, διεύρυνση πνευματικών οριζόντων,
 - ➔ επαφή με νέα ήθη, έθιμα, κουλτούρα άλλων λαών, υιοθέτηση της διαφορετικότητας,
 - ➔ αξιοποίηση ποιοτικού χρόνου με την οικογένεια.

- **Επαφή με τη φύση:**
 - ➔ απελευθέρωση από την πίεση της καθημερινότητας,
 - ➔ αξιοποίηση της προσφοράς του εναλλακτικού τουρισμού,
 - ➔ εφιαλτήριο για καλλιτεχνική δημιουργία.

- **Τέχνη (π.χ. συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, κινηματογράφος, επισκέψεις σε μουσεία):**
 - ➔ ψυχαγωγεί κι εξευγενίζει τον εσωτερικό κόσμο,
 - ➔ θετική επίδραση στην ηθική διαμόρφωση της προσωπικότητας μέσω της αυτοκριτικής και της αυτογνωσίας.

- **Αθλητισμός:**
 - ➔ σωματική ευρωστία- ευεξία,
 - ➔ ψυχική και πνευματική υγεία,
 - ➔ καλλιέργεια ομαδικού πνεύματος (ομαδικά παιχνίδια).

- **Εθελοντισμός:**
 - ➔ εξασφάλιση ψυχικής ολοκλήρωσης και κάλυψη της ανάγκης για προσφορά στους συνανθρώπους,
 - ➔ ανανέωση πίστης στον άνθρωπο,
 - ➔ καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας και κοινωνικών αρετών που συντελούν στη διαμόρφωση μιας κοινωνίας ενεργών πολιτών.

- **Κοινωνικές συναναστροφές- επαφή με συνομηλίκους (διά ζώσης ή διαδικτυακά):**
 - ➔ κάλυψη συναισθηματικών αναγκών,
 - ➔ καταφύγιο στις δυσκολίες της ζωής,
 - ➔ παροχή συναισθηματικής ασφάλειας,
 - ➔ εκτόνωση- στιγμές ξεγνοιασιάς και χαλάρωσης.

- **Βιβλίο- φιλιαναγνωσία:**

- διεύρυνση πνευματικών οριζόντων και καλλιέργεια νοητικών λειτουργιών,
- ηθικοποίηση του νέου με τις αξίες κι αρετές που προβάλλει.

Επίλογος:

Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι τα ταξίδια σε συνδυασμό με γνήσιες μορφές αναζήτησης της προσωπικής ηρεμίας και ισορροπίας μπορούν να συμβάλλουν, ώστε οι σύγχρονοι άνθρωποι, και ιδιαίτερα εμείς οι νέοι, να εξασφαλίσουμε την ψυχική εκτόνωση κι αναζωογόνηση που έχουμε ανάγκη.

Κρίνω, επομένως, αναγκαίο τον συνδυασμό τόσο των πνευματικών όσο και των ψυχικών ενασχολήσεων, για να επιτευχθεί η ολοκλήρωση της προσωπικότητάς μας λειτουργώντας ως αντίβαρο στους καταγιιστικούς ρυθμούς της αγχωτικής καθημερινότητας.

Σημείωση: η αναφορά στα ταξίδια, τόσο στο δεύτερο ζητούμενο όσο και στον επίλογο μπορεί να γίνει, εφόσον ο μαθητής έχει συμφωνήσει στο πρώτο ζητούμενο.